HEMMELIG

(SL)

M Ø T E

i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

mandag 6. august kl. 14.

Fiskerikomiteens medlemmer var innkalt for å delta i behandlingen av sak 1.

Møtet ble ledet av komiteens leder, Gro Harlem Brundtland.

Til stede var: Fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite: Gro Harlem Brundtland, Paul Chaffey, Kåre Gjønnes, Bjørn Tore Godal, Kirsti Kolle Grøndahl, Fridtjof Frank Gundersen, Annelise Høegh, Jan Petersen, Gunnar Skaug, Anders Talleraas, Jo Benkow, Hans J. Røsjorde, Svein Alsaker, Gunnar Berge, Helen Bøsterud, Ingvald Godal, Edvard Grimstad, Sibgjørn Johnsen, Kjellbjørg Lunde, Jens Marcussen, Erik Solheim, Siri Frost Sterri, Kjell Opseth (for Reiulf Steen), Haakon Blankenborg (for Oddrunn Pettersen), Terje Nyberget (for Carl I. Hagen) og Leiv Blakset (for Anne Enger Lahnstein).

Fra sjøfarts- og fiskerikomiteen: Peter Angelsen, Rolf Bendiksen, Dag Jostein Fjærvoll og Svein Ludvigsen.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Utenriksminister Kjell Magne Bondevik, handelsminister Kaci Kullmann Five og bistandsminister Tom Vraalsen.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Under dagsordenens punkt 1: Statssekretær Arne Eidsmo, Fiskeridepartementet, personlig rådgiver Kai Henriksen, UD, ekspedisjonssjef Dagfinn Stenseth, UD, ekspedisjonssjef Ole Peter Kolby, UD og rådgiver Jonas Støre, statsministerens kontor.

Under dagsordenens punkt 2: Personlig rådgiver Kai Henriksen, UD, ekspedisjonssjef Ole Peter Kolby, UD, statssekretær Torun Dramdal, UD, ekspedisjonssjef Olav Myklebust, UD, ekspedisjonssjef Bjørn F. Østern, UD og rådgiver Jonas Støre, statsministerens kontor.

Under dagsordenens punkt 3: Personlig rådgiver Kai Henriksen, UD, ekspedisjonssjef Ole Peter Kolby, UD, statssekretær Torun Dramdal, UD, ekspedisjonssjef Olav Myklebust, UD og ekspedisjonssjef Bjørn F. Østern, UD.

(SL) Under dagsordenens punkt 4: Statssekretær Torun Dramdal, UD, personlig rådgiver Kai Henriksen, UD, ambassadør Eivinn Berg, ambassaden i Brussel, ekspedisjonssjef Ketil Børde, UD, ekspedisjonssjef Tor B. Næss, UD og rådgiver Jonas Støre, statsministerens kontor.

Under dagsordenens punkt 5 (Eventuelt): Statssekretær Torun Dramdal, UD, ekspedisjonssjef Ole Peter Kolby, UD, personlig rådgiver Kai Henriksen, UD, ekspedisjonssjef Bjørn F. Østern, UD, ekspedisjonssjef Steinar Sørbotn, Finansdepartementet, avdelingsdirektør Sten Lundbo, UD, rådgiver Jonas Støre, statsministerens kontor, ekspedisjonssjef Ketil Børde, UD og ambassadør Eivinn Berg, ambassaden i Brussel.

Videre var til stede komiteens faste sekretær, Jon Bech.

Dagsorden

1. Hvalfangstsaken
2. Kina
3. Bistand til Kenya
4. EF/EFTA-orientering
5. Eventuelt

Sak nr. 1

Hvalfangstsaken

UTENRIKSMINISTER KJELL MAGNE BONDEVIK: Under min forrige redegjørelse for komiteen 18. juni gjorde jeg rede for situasjonen forut for 42. årsmøte i Den Internasjonale Hvalfangstkommisjon i Nederland 2.-6. juli og grunnlaget for den norske delegasjons opptreden på møtet. Den redegjørelsen jeg gir i dag, går på situasjonen slik den fremstår etter årsmøtet.

Det 42. årsmøte var etter vår delegasjons oppfatning preget av en sterk polarisering mellom gruppen av land som står på en ensidig vernelinje og de land som ser på hvalen som en ressurs - her tilhører vi sistnevnte gruppe. Vernelandene hadde i enhver sammenheng som mål å unngå beslutninger som endret status quo i forhold til moratoriet på all kommersiell hvalfangst fra 1982.

(SL) Det var forutsatt at dette årsmøtet skulle fatte beslutninger i spørsmål som kommisjonen har definert som prioriterte oppgaver. Det gjelder den omfattende bestandsvurderingen som i år skulle foretas for prioriterte hvalarter, og som i denne sammenheng var en helt sentral oppgave som både norsk, islandsk og japansk forskningsinnsats har vært rettet mot. I denne sammenheng var det også en sentral oppgave for kommisjonen å ta stilling til omklassifisering av hvalarter som var gjenstand for årets bestandsvurdering. På alle disse punkter var det fremlagt et omfattende vitenskapelig forskningsmateriale som først ble vurdert i kommisjonens vitenskapskomite. Fra vernelandenes side ble det i alle faser av behandlingen fra og med arbeidet i Vitenskapskomiteen systematisk forsøkt skapt usikkerhet om forskningsresultatene. Det ble reist spørsmål og nye krav til ytterligere forskning med den konsekvens å unngå beslutninger i alle vesentlige spørsmål knyttet til den forutsatte revurdering av moratoriet, avsluttende behandling av bestandsvurderingen og beslutninger hva angår iverksettelse av reviderte forvaltningsprosedyrer. Behandlingen var følgelig etter vår oppfatning helt klart politisert. Også i tilfeller hvor det forelå enstemmige uttalelser fra Vitenskapskomiteen som helhet ble disse satt til side. Den klareste illustrasjon gav behandlingen av det islandske krav om klassifisering av sentralbestanden av vågehval i Nord-Atlanteren, hvor en slik enstemmig tilråding fra Vitenskapskomiteen forelå. Gjennom prosedyreforslag forsøkte vernelandene å avskjære en realitetsbehandling av saken, og et flertall av verneland nedstemte den svenske kommisjonsformanns avgjørelse om at saken i samsvar med kommisjonens forretningsorden måtte tas opp til behandling.

Hva angår moratoriet av 1982, ble det åpenbart at vernelandene ønsket å oppnå en forlengelse på ubestemt tid uten å reise spørsmålet i samsvar med fremgangsmåten som er forutsatt i kommisjonens forretningsorden. Storbritannia fremla således forslag til en resolusjon som skulle vedtas med alminnelig flertall. Den norske delegasjonen reiste spørsmål om legaliteten ved denne fremgangsmåten, og fikk formannens avgjørelse på at det forholdt seg som antatt i det norske spørsmål, og Storbritannia trakk da tilbake sitt resolusjonsforslag. Dette står som ytterligere et eksempel på et forsøk på å underminere de fastlagte regler for beslutninger i viktige saker og hvor vernelandene igjen utfordret formannens autoritet og evne til å håndheve kommisjonens egne regler. Resultatet er at det nå er skapt uklarhet om moratoriets status både på kortere og lengre sikt.

For Norges vedkommende ble følgen at vi ikke fikk gjennomslag i hovedsaker som gjelder norsk hvalforskning og -forvaltning. Vårt prioriterte ønske

(SL) om avsluttende behandling av den brede bestandsvurdering for den nordøstatlantiske vågehvalbestand måtte utsettes inntil avklaring av visse spørsmål og ytterligere krav om forskningsresultater var ivaretatt. Dette betydde at det heller ikke lyktes å få gjennomslag for det norske ønske om omklassifisering av den nordst-atlantiske vågehvalbestand fra den nåværende status som totalfredet bestand. Det samme gjaldt for vår planlagte begrensede forskningsfangst på inntil 5 hval i 1990, som ble gjenstand for en negativ resolusjon etter samme linjer som på foregående årsmøte. - Jeg har også stemmetallene ved de ulike resolusjoner, men hvis det ikke spesielt bes om det, hopper jeg over det nå. -

Den norske opptreden på møtet var i år preget av den omfattende vitenskapelige forskning som var fremlagt for Vitenskapskomiteen i form av hele 26 rapporter. Til tross for at denne forskning ble omfattet med stor respekt også av forskere fra vernelandene, var dette ikke reflektert i enstemmige vurderinger i Vitenskapskomiteens rapport og ble heller ikke reflektert i den politiserte drøftelse som kom til å prege hele årsmøtet.

Norge, Japan og Island ble gjenstand for et nærmest mekanisk resolusjonsmakeri som hadde forutbestemte politiske mål. På de norske deltakerne virket det som om hovedsaken var å unngå saklig drøftelse og å demonstrere en linje overfor endringer på de hovedområder som kommisjonen selv hadde definert som prioriterte saker. I sum fikk man en situasjon karakterisert ved fastlåste posisjoner og handlingslammelse for kommisjonen som helhet. Slik var det også i de tilfeller hvor Norge og andre land bad om at man iallfall måtte få satt klare tidsfrister for kommisjonens avsluttende behandling av prioriterte saker. Det ble oppnådd enighet om at neste årsmøte, som skal være på Island, skal søke avsluttet arbeidet vedrørende bestandsvurderingen bl.a. for den nordøst-atlantiske vågehval og hva angår arbeidet med forvaltningsprosedyrer, men vernelandene oppnådde også her formuleringer som kan åpne for ytterligere utsettelser og forhalinger.

Behandlingen av årets norske forskningsfangst av inntil 5 dyr reiser nå spørsmålet om videre norsk opptreden. Resolusjonen fra årsmøtet anmoder Norge om å revurdere forskningsfangsten. Saken har umiddelbar og særlig betydning i forholdet til USA, som har gjort iverksettelsen av "sertifisering" for fjorårets forskningsfangst avhengig av utfallet av årsmøtets behandling av årets fangst. USA var imidlertid ikke initiativtaker til resolusjonen mot Norge, og var heller ikke medforslagsstiller, men stemte til slutt for resolusjonen ut fra USAs plassering i internasjonal

(SL) hvalpolitikk. Vi har fått opplyst at USA hadde forsøkt å få endret resolusjonsteksten uten at dette lyktes.

For Regjeringen har det vært et viktig mål å søke å unngå sertifisering, på grunn av de mulige negative økonomiske konsekvenser bl.a. i form av eventuelle sanksjoner mot norsk fiskeeksport til USA og på andre viktige markeder. Hvalsaken inngår i en sammenheng med flere tosidige handelspolitiske problemer overfor USA. Den antas således å kunne vanskeliggjøre en politisk løsning av subsidie- og antidumpingsaken for oppdrettslaks. I en bredere utenrikspolitisk sammenheng må en også ta i betraktning den mulige belastning forskningsfangsten kan innebære med hensyn til andre bilaterale samarbeidsområder i forhold til USA. I tillegg kommer den mulige utenrikspolitiske belastning vi kan stå overfor i forhold til øvrige verneland, herunder hensynet til Norges profil som foregangsland innen miljøvern.

Disse viktige hensyn har vært veid mot hensynet til troverdigheten av den linje Norge hittil har fulgt i hvalsaken, hvor vi bl.a. har lagt til grunn nødvendigheten av at vårt hvalforskningsprogram inkludert forskningsfangsten gjennomføres som forutsatt. For Norge - og det vil jeg gjerne understreke - er dette ikke bare et spørsmål om hval isolert, men om kyststaten Norges mulighet til å forske og forvalte havets ressurser i en økologisk sammenheng.

I og med IWC-årsmøtets resolusjon ligger det nå an til at sertifiseringen iverksettes, ut fra de forutsetninger amerikanerne selv har stilt opp, men uten at det nødvendigvis følges opp med myndighetssanksjoner mot norsk fiskeeksport. På forespørsel fra USA har vi sagt oss rede til å fortsette bilaterale vitenskapelige konsultasjoner om forskningsfangstens gjennomføring.

Norske forskere ønsker å gjennomføre den bebudede forskningsfangst i annen halvdel av august, altså i denne måneden.

Det ville derfor være av betydning i nær fremtid å kunne meddele både USA og IWC-sekretariatet for sirkulering til alle medlemsland at Norge nøye har studert Vitenskapskomiteens bemerkninger, har merket seg resolusjonen og hatt for øye de spørsmål og bemerkninger som er fremført. Regjeringen har drøftet dette og mener også at det bør meddeles at vi ut fra en helhetsvurdering fastholder at vi har til hensikt å gi tillatelse, i samsvar med Hvalfangstkonvensjonen av 1946, artikkel VIII, til gjennomføring av den planlagte forskningsfangst.

(SL) I forbindelse med 42. IWC-årsmøte er spørsmålet blitt reist med ny styrke om kommisjonen med sin nåværende sammensetning og politiserte struktur og saksbehandling overhodet er i stand til å ivareta de viktige funksjoner som den etter Hvalfangstkonvensjonen av 1946 er tillagt både når det gjelder bevaring, forvaltning og forskning vedrørende hval. Hva dagens situasjon angår, er det liten tvil om at svaret må bli ganske negativt. Hva den nære fremtid angår, er det vanskelig i dag å øyne endringer som vil gjøre kommisjonen til et mer relevant og troverdig organ.

Spørsmålet om tiden er inne for å markere at IWC ikke er et relevant organ har meldt seg i flere land. Canada har meldt seg ut og deltar som observatør. Sovjetunionen har nedtrappet sin deltakelse - de deltar med små delegasjoner. Japan vil revurdere sitt forhold til kommisjonen i lys av utviklingen fram til neste årsmøte. Island er som vertsland for neste årsmøte innstilt på å gjennomføre dette samtidig som man vil vurdere sitt fremtidige forhold til kommisjonen.

En utmeldelse vil etter vår vurdering neppe endre på de problemer vi har innenfor kommisjonen. USAs rolle som "internasjonalt hvalpoliti" vil uansett være en realitet. En endring i vårt forhold til kommisjonen vil følgelig være en markering, uten at det nødvendigvis gir oss noen større handlefrihet. Tvert imot kan det komme til å øke våre problemer i forhold til en del andre land, ikke minst USA. Hvis vi skulle foreta en slik markering, ville den være mest effektiv hvis den skjer i samråd med og parallelt med tilsvarende skritt fra Island og Japan.

Det samme gjelder dersom markeringen også innebærer en videreutvikling av samarbeidet om sjøpattedyr i Nord-Atlanteren mellom Norge, Island, Grønland og Færøyene som ble innledet i 1988, hvor Canada og Sovjetunionen er invitert til å delta, mens Japan er observatør.

Samtidig som vi vil måtte vurdere de fremtidige former for vår aktivitet i kommisjonen, legger vi vekt på at vår opptreden her ikke skal komplisere håndteringen av hvalspørsmål i forholdet til USA og andre verneland. Vi må her ta hensyn til at en eventuell demonstrativ nedtrapping av vår deltakelse i kommisjonen vil kunne øke faren for motreaksjoner mot vår opptreden, ikke minst fra amerikansk side.

Regjeringens holdning er at vi - og det vil i så fall skje i annen halvdel av denne måned - bør gjennomføre den annonserte forskningsfangst, selv om dette vil avstedkomme reaksjoner og sertifisering fra USA, særlig fordi vi ser dette i lys av at det dreier

(SL) seg om norsk handlefrihet i spørsmålet om forskning og forvaltning av havets ressurser. Og for det annet når det gjelder vårt forhold til hvalfangstkommisjonen, at vi forblir medlem inntil videre, men at vi fortløpende vurderer vårt engasjement, omfanget av arbeid og bruk av ressurser i kommisjonen, men at vi i hovedsak opprettholder vår aktivitet, i hvert fall fram til neste årsmøte på Island.

(GSR) FRIDTJOF FRANK GUNDERSEN: Jeg vil først få brakt på det rene hva ordet "sertifisering" betyr i denne forbindelse.

UTENRIKSMINISTER KJELL MAGNE BONDEVIK: Dette har først og fremst handelspolitiske konsekvenser, så handelsministeren kan utdype det nærmere. Men det betyr - for å si det litt folkelig - at amerikanske myndigheter åpner for sanksjoner på det handelspolitiske området mot Norge uten at myndighetene nødvendigvis selv iverksetter slike sanksjoner. Det kan f.eks. komme fra organisasjoner av ulikt slag og på annen måte. Bakgrunnen for dette er at etter en anbefaling i et internasjonalt organ som kommisjonen så risikerer også amerikanske myndigheter reaksjoner fra internt amerikansk hold, i verste fall saksanleggelse, hvis de ikke får til slik sertifisering.

Jeg vet ikke om handelsministeren vil utdype det?

STATSRÅD KACI KULLMANN FIVE: Dette er fullt dekkende.

KOMITEENS LEDER: Er det spørsmål eller kommentarer?

PETER ANGELSEN: Jeg synes redegjørelsen fra utenriksministeren var grei og utfyllende, men jeg har som medlem av sjøfarts- og fiskerikomiteen og som representant for Nord-Norge lyst til å gi uttrykk for en del synspunkter når det gjelder hvalfangsten.

De dokumenter som er kommet fra årsmøtet i år, er egentlig en enda klarere understrekning av hvilket useriøst sirkus som Hvalfangskommisjonen etter

(GSR) hvert har utviklet seg til å bli. Jeg synes ikke at Norge, som er et av de land som har et meget stort internasjonalt ansvar for forvaltningen av betydelige ressurser i havet, skal la det gå upåaktet hen at vi har et internasjonalt organ som driver - jeg holdt på å si - politikk istedenfor vitenskap, for vitenskap er det grunnleggende arbeid, og det må tas opp med de partene som vi har størst interesse av å ta opp slike spørsmål med.

Jeg tror at når det gjelder fiskeri-forvaltningen i Nord-Atlanteren, og i Barentshavet spesielt, kan ikke den komme inn i et seriøst leie før man får alt inn under et forvaltningsorgan, og man bør kanskje ta opp med ICES spørsmålet om ikke pattedyrene i Nord-Atlanteren bør forvaltes av det organet.

Mitt råd når det gjelder vår videre deltakelse i IWC, er at man bør avvente årsmøtet på Island, for Island har en geografisk beliggenhet som gjør det vanskeligere for aktivistgrupper å drive så useriøst som de kan gjøre f.eks. i Nederland, som har et spesielt rykte på seg, og sammen med Island, Canada, Japan og andre fangstnasjoner bør man drøfte situasjonen etter årsmøtet på Island, slik at man kan få en mer seriøs forvaltning av hvalen.

KOMITEENS LEDER: Jeg vil for mitt vedkommende bare si at det forhold at Island skal ha møtet neste år er selvfølgelig viktig for Island, men også for de nasjoner, bl.a. Norge, som er opptatt av at vi skal ha en ressursforvaltning her og en skikkelig forskning. Da er det vel grunn til å legge vekt på at man iallfall utsetter mer drastiske vurderinger til etter at man har gjort hva man kan for at møtet på Island skal bli mest mulig vellykket, og at de forskerne som på norsk side har jobbet seriøst gjennom flere år, får enda en anledning til, sammen med norske myndigheter, å slå flere sprekker inn i dette politiske arbeidet som har vært gjort over mange år, og hvor det rundt omkring begynner å bli en del som har litt dårlig samvittighet - rett og slett håpet om at man i noen flere land kommer litt lenger i en erkjennelse av at det er noe galt på gang i denne saken, kan være større, hvis vi holder ut i hvert fall et år til. Slik har jeg opplevd det, særlig ut fra at det er Island som skal være vertsland. Det kan ha en viss betydning, og så får alle som kan, jobbe med dette, slik som jeg ser det, fram mot dette møtet. Jeg skjønner på stillheten i forsamlingen her at Regjeringen har støtte til den vurderingen som er gjort her så langt.

Da går vi over til neste sak, Kina.

Sak nr. 2

Kina

KOMITEENS LEDER: Jeg vil bare nevne at det under Eventuelt i dag i høy grad er aktuelt at utenriksministeren orienterer om Midtøsten og det som har skjedd de siste dagene og timene, så det vil under enhver omstendighet blit tatt opp under sak nr. 5, Eventuelt.

(GSR) UTENRIKSMINISTER KJELL MAGNE BONDEVIK: Vi vil orientere om utviklingen i spørsmålet som går på forbindelsene til Kina, spesielt de økonomiske forbindelsene, fordi det har skjedd en del ting i andre land siden vi sist hadde dette opp i komiteen. Det var enighet her om den hovedlinjen at vi skulle prøve å legge oss midt i sporet når det gjelder forbindelsene til Kina. Vi vil dele denne redegjørelsen litt opp. Jeg skal først gi en mer generell orientering, pluss ta opp spørsmålet om besøksutveksling i forhold til Kina. Handelsministeren vil spesielt gå inn på spørsmålet om møtet i den blandede økonomiske kommisjon og en garantisak, og bistandsministeren vil, siden det var et hovedpunkt her sist, kort rapportere om situasjonen når det gjelder blandede kreditter til Kina.

I november i fjor trakk som kjent Deng Xiaoping, som for øvrig er blitt 86 år, seg fra sin siste offisielle stilling som formann for kommunistpartiets sentrale militærkommisjon. Partiets generalsekretær Jiang Zemin overtok og president og general Yang Shangkun ble 1. viseformann. Deng har likevel åpenbart beholdt sin reelle innflytelse i Kina.

Den nåværende ledelsen er ustabil og uavhengig av støtte fra Deng og andre representanter for den gamle garde, som opererer bak kulissene. Det pågår tilsynelatende en maktkamp som vil intensiveres når Deng faller fra.

Ledernes uro etter begivenhetene i juni i fjor er blitt næret av utviklingen i Øst-Europa. Det legges derfor ny vekt på politisk indoktrinering og tiltak som skal sikre hærens lojalitet overfor partiet. Man har søkt å unngå synlige endringer i den sentrale ledelse, som konstant er i utenlandske mediers søkelys, men har i stillhet skiftet ut topplederne i en tredjedel av provinsene og i seks av landets sju militære regioner.

De militære utgjør en nøkkelfaktor i den politiske maktkampen. Flere tusen militære er blitt etterforsket etter juni-opptøyene i fjor, og den daværende sjef for Beijing-garnisonen skal være stilt for krigsrett fordi han nektet å skyte mot demonstranter. Ledelsen ønsker å forhindre eventuelle uroligheter under Asia-lekene 1990, som skal være i september, da journalister fra hele verden vil være samlet i Beijing.

Til tross for den fornyede vekt på politisk ortodoksi og indoktrinering, søker myndighetene å vise

(GSR)

at alt nå er normalt igjen. Unntakstilstanden i Beijing ble opphevet og flere hundre politiske fanger løslatt i januar i år. Unntakstilstanden i Lhasa ble opphevet i mai, og i juli fikk astrofysikeren Li Fangzhi forlate Kina etter et års tilflukt i den amerikanske ambassade. Dette har resultert i positive vestlige reaksjoner og i en japansk beslutning om å gjenoppta sin økonomiske bistand til Kina, selv om det ikke kan sies å ha funnet sted noen grunnleggende endring i menneskerettighetssituasjonen i landet.

Kinesiske myndigheter driver nå en intens kampanje mot en økende kriminalitets- og voldsbølge i landet. Titusener av mistenkte er fengslet, og et ukjent antall dømte er henrettet siden mai i år. Årets kampanje ligner tilsvarende kampanjer i 1983 og 1986, da internasjonale menneskerettighets-organisasjoner anslo at ca. 20 000 mennesker ble henrettet, men myndighetene understreker at den ikke er rettet mot opposisjonelle, som de sier.

Den økonomiske innstramming som ble innledet høsten 1988, er blitt ytterligere forsterket siden de "konservative fikk overtaket i juni 1989 - de konservative i denne sammenheng i en bestemt mening. Strenge utlånsrammer har brakt inflasjonen under kontroll, men omkostningene har vært høye. I 1989 økte bruttonasjonalproduktet med bare 4 pst., som er det laveste siden det økonomiske reformprogram begynte

(LMM)

i 1978. Arbeidsløsheten steg offisielt til 3 pst., men er nok reelt sett langt høyere, og et stort antall bedrifter gikk konkurs eller ble nedlagt. I første halvår 1990 økte industriproduksjonen med under 2 pst. på årsbasis. Høsten 1989 ble den kinesiske yen devaluert til 21 pst., og importen strengt regulert.

Til tross for stadige forsikringer om at reformene og "den åpne dørs politikk" står ved lag, synes altså mye av framdriften å være borte. Politisk indoktrinering og sentraldirigering kan undergrave det videre reformarbeid. Imidlertid synes de såkalte spesielle økonomiske soner å være et delvis skjermet fristed for fortsatte reformer. Dette nevner jeg fordi den økonomiske situasjonen i Kina selvsagt også har overslag på den politiske, og det kan være noe av forklaringen.

Så litt om andre lands holdning. Enkelte land, som Finland, Japan, Australia og New Zealand, har gjenopptatt offisielle kontakter med Kina, mens de øvrige vestlige land ikke har gjort det. EF-landene har imidlertid besluttet å ha et utenriksministermøte mellom den såkalte EF-troikaen og Kina i New York under FNs generalforsamling i september. Mens EF-landene fortsatt vil avstå fra besøksutveksling på ministernivå, har de fleste EF-land, inklusiv Nederland som er blant de mest restriktive, gjennomført - eller de planlegger å gjennomføre - besøk av kinesiske viseministre.

(LMM)

Fra norsk side har vi hele tiden lagt vekt på å opptre mest mulig på linje med andre nordiske og vestlige land. Vi bør derfor etter Regjeringens vurdering fortsatt vente med besøksutveksling på ministernivå. Men tiden synes nå å være inne til - hvis vi skal være mest mulig i takt med de land vi sa vi skulle være det - å innlede besøksutveksling på viseministernivå. En slik besøksutveksling bør ikke oppfattes som en endring i vårt syn på menneskerettighetssituasjonen i Kina som altså ikke har vært under noen grunnleggende forandring.

Det er i tilfelle to besøk som kan være aktuelle i Norge. Det ene gjelder besøk til de nordiske land av en direktør som er rangert som viseminister, Qu Geping i den kinesiske miljøvernorganisasjonen. Det andre gjelder et besøk i Norge av viseminister Lu Youmei i det kinesiske energidepartementet. En viseminister i Kina kan være embetsmann eller politiker. Vedkommendes naturlige motpart i utlandet vil imidlertid være statssekretær eller tilsvarende, altså nr. 2 i et departement - for at det ikke skal oppstå noen misforståelse om det.

Besøket av Qu Geping fra den kinesiske miljøvernorganisasjonen er et felles nordisk opplegg, basert på ønsket om i størst mulig grad å trekke Kina med i det internasjonale miljøsamarbeid ikke minst når det gjelder beskyttelse av ozonlaget.Norge er det eneste nordiske land som ennå ikke har akseptert at delegasjonen fra Kina ledes på viseministerplan. Qu vil bli mottatt på statssekretærnivå i Finland og trolig også i Sverige, selv om det for Sveriges vedkommende ennå ikke er truffet noen endelig avgjørelse. Danmark har som kjent ikke ordningen med statssekretærer. Der vil han derfor bli mottatt av en departementssjef, som det heter, som er departementets øverste embetsmann, rangert som nr. 2 etter ministeren.

Statens forurensningstilsyn vil kunne være vertskap i Norge,og tilsvarende organisasjoner i Danmark og Sverige. I Finland vil Miljøverndepartementet v/en statssekretær være vert.

Når det gjelder spørsmålet om viseminister Qu skal få samtale på politisk nivå i Norge, i tilfelle på statssekretærnivå, mener vi dette får holdes åpent inntil videre. Vi vil holde nær kontakt med de øvrige nordiske land om dette med sikte på en mest mulig samordnet opptreden.

(LMM)

Jeg er imidlertid innstilt på at kinesiske myndigheter nå snarest bør meddeles at også Norge kan akseptere at delegasjonen ledes av direktør Qu, som altså er viseminister.

Et besøk av den andre viseministeren, Lu Youmei i det kinesiske energidepartementet, vil i tilfelle være et tosidig norsk/kinesisk anliggende. Det er her tale om å fornye en invitasjon som ikke ble fulgt opp etter begivenhetene i Kina i juni i fjor. Vi vurderer det slik at et besøk vil utgjøre en nyttig anledning til å videreføre samarbeidet mellom Norge og Kina om vannkraftutbygging, noe som for øvrig også kan være interessant i miljøpolitisk sammenheng.

Vert under besøket vil naturlig være Norges Eksportråd. Spørsmålet om denne viseministeren under besøk i Norge skal få samtale på politisk nivå, er vi innstilt på å ta stilling til senere, når besøket måtte nærme seg. På bakgrunn av de norske interessene og i lys av at de fleste vestlige land nå gjennomfører besøk av kinesiske viseministre, er vi innstilt på at invitasjonen til denne viseministeren bør fornyes.

Jeg vil så be om at handelsministeren følger opp på de punkt som er annonsert.

STATSRÅD KACI KULLMANN FIVE: Som kjent stanset Norge umiddelbart etter den 4.juni i fjor behandlingen av søknader om statlige garantier for kreditter ved eksport til Kina, inkludert garantier for såkalt blandede kreditter. Nye garantitiltak ble således ikke gitt hverken for politiske garantier eller for blandede kreditter. Dette var på linje med de vedtak EF-landene fattet på sitt rådsmøte i Madrid i juni 1989.Videre har norske myndigheter, når spørsmålet om møte i den blandede økonomiske kommisjon er blitt tatt opp fra kinesisk side, unnlatt å fastsette tidspunkt for møtet.

Ved gjennomføring av vår politikk overfor Kina har vi, som utenriksministeren har pekt på, tatt hensyn til hva våre nordiske naboland og en del andre vestlige land har gjort. Vi kan vel også si at vi har tatt særlig hensyn til to faktorer: På den ene side å unngå og gjøre noe som kan støtte reformfiendtlige krefter eller legitimere undertrykkelse av menneskerettighetene i Kina. På den annen side er det selvsagt ønskelig å unngå varige negative virkninger for våre økonomiske forbindelser i Kina. Vi har derfor lagt vekt på å opptre i samsvar med nærtstående lands holdninger og praksis også på det økonomiske området.

(LMM)

La meg først ta det blandede kommisjonsmøtet. Der har kineserne tatt opp dette spørsmålet gjentatte ganger de siste månedene. Selv om den norsk/kinesiske økonomiske kommisjonen ledes på embetsmannsnivå av en ekspedisjonssjef - det er det normale fra norsk side og således ikke berøres av restriksjonene for politisk besøksutveksling, har vi fra norsk side vært tilbakeholdne med å gå inn for et møte, og vi har holdt nær kontakt med de øvrige nordiske land, særlig med Danmark.

Danmark skulle ha holdt kommisjonsmøte i Kina i 1989 på politisk nivå, men avventet lenge hvilken linje andre EF-land ville legge seg på. I juni i år ble et kommisjonsmøte gjennomført i København med viseminister Arne Kristiansen som delegasjonsleder fra dansk side. Den kinesiske delegasjonsleder, assisterende minister, dro deretter på dagsbesøk til Stockholm. Sverige synes således å videreføre de økonomiske kontakter med Kina etter at man i oktober 198 arrangerte såkalte uformelle handelsdrøftelser på embetsmannsnivå i Stockholm til erstatning for kommisjonsmøter, som svenskene normalt holder på ministernivå, altså en nedgradering i oktober i fjor.

Finland ligger jo alltid langt foran i disse spørsmålene, og de holdt et ukelangt kommisjonsmøte med Kina på embetsmannsnivå allerede i oktober i fjor,og har siden hatt sin utenriks-/handelsminister, ledsaget av en omfangsrik næringslivsdelegasjon, på et lengre besøk i Beijing.

I tillegg til Danmark og Finland har bl.a. Spania holdt kommisjonsmøte, mens andre vestlige land planlegger å holde kommisjonsmøte eller tilsvarende handelspolitiske drøftelser i relativt nær fremtid.

Det er Regjeringens vurdering at vi nå bør gå inn for at man fra norsk side avtaler et kommisjonsmøte med Kina i Beijing sent nå i høst, anslagsvis i november, med ekspedisjonssjef Østern som delegasjonsleder fra norsk side. Ved å holde kommisjonsmøte på dette tidspunkt vil Norge, ifølge vår ambassades opplysninger, være blant det vi betegner som "de bakerste i rekken" til å gjenoppta denne type kontakter om økonomisk samarbeid med Kina.

På garantisiden vedtok Norge i november i fjor som siste vestlige land å åpne for kortsiktige garantier. I likhet med flere EF-land besluttet vi imidlertid å opprettholde frysvedtaket for mellom- og langsiktige eksportgarantier. Samtidig vedtok vi fra norsk side å videreføre forbudet mot nye blandede kreditter, med unntak for de søknadene som var til behandling og der tilsagn var blitt gitt før 4.juni i fjor.

(LMM)

Situasjonen siden årsskiftet er at flere av de store EF-landene, som følge av forståelsen på rådsmøtet i desember 1989 om at de enkelte land hva gjaldt mellom- og langsiktige eksportgarantier, skulle utforme sin egen politikk, nå har gjenåpnet for slike garantier.

Med hensyn til den videre antatte utvikling i Kina, skal det neste troika-møte finne sted 28.september. Avhengig av hvordan dette møtet forløper, kan det nok bli aktuelt å løsne på restriksjonene. Det er mange signaler på det fra EF. Det italienske formannskap har antydet at en oppmyking trolig vil kunne komme på rådsmøtet i Roma 27. oktober. Normaliseringen av EFs forhold til Kina synes således derfor kun å være et spørsmål om tid.

For Norges vedkommende er altså Garanti-Instituttet for Eksportkreditt fortsatt stengt hva gjelder garantier for mellom- og langsiktige kreditter, inkludert garantidelen på blandede kreditter. Regjeringen mener det nå bør åpnes for garantier på mellom- og langsiktige eksportkreditter for politisk risiko, slik altså både Danmark, Sverige og Finland har gjort, og slik situasjonen er i de fleste EF-land.

Kanskje bistandsministeren kan si noe om blandede kreditter.

STATSRÅD TOM VRAALSEN: Jeg skal bare ganske kort rekapitulere situasjonen. Når det gjelder blandede kreditter, hadde NORAD på det tidspunkt beslutningen om å fryse bistanden til Kina ble fattet, gitt tilsagn om fire kreditter uten at det var inngått noen avtale. I november i fjor ble det gitt adgang til å effektuere disse. I juni 1989 lå det ytterligere syv søknader om blandede kreditter til behandling i NORAD. To av søknadene er senere trukket. En er ferdigbehandlet etter regjeringsvedtak i april, og det er kommet én ny søknad til senere. Det gjelder en søknad i forbindelse med vannkraftproduksjon. Totalt ligger det nå hos NORAD fem prosjektsøknader med en total kostnadsramme på 264 mill. kr,og med en beregnet bistandsandel på 88 mill. kr . Dessuten ligger det enkelte prosjekter i pipeline, dvs. prosjekter som er ferdigbehandlet og godkjent, men som ennå ikke er utbetalt.

Da spørsmålet om blandede kreditter sist ble vurdert, i april i år, konkluderte Regjeringen med at en fra sak til sak skulle vurdere behandlingen av søknader om slike kreditter til Kina som var innkommet til NORAD før 4. juni 1989 - under forutsetning av at GIEK gis anledning til å vurdere de nødvendige garantier

(LMM)

Utenrikskomiteen bad under møtet som fant sted i april, om å bli orientert om eventuelt flere tilsagn om blandede kreditter. Jeg kan bare meddele at ingen av de fire sakene som ble omtalt den gangen, er aktualisert De har med andre ord ikke vært tatt opp overfor oss fra firmaenes side.

Når det gjelder nye søknader om blandede kreditter, er det ikke skjedd noen bevegelse i bildet hos nærtstående land - hverken EF eller Sverige - som gjør det naturlig for oss å endre vår holdning på det nåværende tidspunkt.

KOMITEENS LEDER: Er det kommentarer eller synspunkter?

HANS J. RØSJORDE: Bare ganske kort. At vi forsøker å normalisere forholdene noe - og forsiktig underveis - synes jeg må være klart. Vi har ikke noen motforestilling, i hvert fall ikke mot den delen som de øvrige nordiske landene begir seg inn på. Vi er kanskje noe mer betenkt når det gjelder de bilaterale kontakter.

Når det gjelder vår holdning til de blandede kreditter, skal jeg ikke rippe opp igjen i det her; den skulle være klar. Men vi synes det vil være uheldig å åpne opp for kreditter i den nåværende situasjon. Det er såpass uoversiktlig politisk, slik det også er referert her, at vi ikke ønsker å gjøre det. Men at vi forsiktig åpner opp og prøver å normalisere forholdene, vil vi ikke motsette oss på noen måte.

Med det samme vi snakker om Kina, vil jeg gjerne minne om det norske forhold til The Republic of China, altså Taiwan, en viktig handelsstat kanskje også i forbindelse med det som vil skje i Hongkong i 1997. Det er viktig at vi også samtidig ser på utviklingen til en handelsnasjon som står meget langt fremme i verden, og at vi ser på hvilke muligheter som ligger i å utvide vårt kontaktforhold den veien - innenfor den diplomatiske godkjennelse som ligger her.

HEMMELIG

(KML)

PAUL CHAFFEY: Vi er også enig i at vi skal følge nøye med på hva Nordens, NATO-landenes og EFs holdning er, og er for så vidt enig i Regjeringens holdning. Vi er også enig i at man kanskje bør være mer tilbakeholden med blandede kreditter enn på de andre feltene. Men jeg har et spørsmål som gjelder noe som ikke har vært tatt opp her. Det gjelder en mottakelse i den kinesiske ambassaden, så vidt jeg kan skjønne den 31. juli, som har vært omtalt i Aftenposten, hvor Norge stilte med en delegasjon - en håndfull norske offiserer, ifølge avisreferatet, og stabssjefen i Forsvarets Overkommando. USA og de andre NATO-landene boikottet dette arrangementet, ifølge Aftenposten. Jeg lurer på om noen kan forklare hva grunnen er til at Norge på dette området skal gå i spissen for kontakt med Kina, og om det er slik at norske offiserer er de som skal gå i spissen for å gjenopprette kontakten.

KIRSTI KOLLE GRØNDAHL: Så vidt jeg kan skjønne, er det Regjeringen nå legger opp til, helt i tråd med den linjen vi for så vidt har lagt oss på hele tiden. For egen del vil jeg gjerne understreke at kontakten på miljøområdet er veldig viktig, slik at ikke Kina faller ut på miljøsiden. Det ville være en katastrofe som vi ikke kan beskrive omfanget av. Derfor høres den forsiktige linjen som Regjeringen nå prøver, for så vidt normaliserer forholdet på, veldig grei ut.

Jeg har likevel et spørsmål. I sommer var det en reportasje i Stavanger Aftenblad om menneske-rettighetssituasjonen i Kina som gikk på systematisk mord av nyfødte i myndighetenes regi - leger hadde i oppdrag å gjennomføre det. Den historien hørtes jo ganske ille ut. Jeg ble spurt om hva dette var, og jeg har ikke fått undersøkt dette. Dette var først og fremst tatt opp av forskere i Danmark og fikk en veldig sterk omtale i en meget lang reportasje i Stavanger Aftenblad. Jeg lurte på om det gikk an å få en vurdering av dette spørsmålet, for det er klart at hvis det er noe i det, er det antakelig noe som bør tas opp gjennom politiske kanaler, diplomatiske kanaler - jeg vet ikke hva.

UTENRIKSMINISTER KJELL MAGNE BONDEVIK: Når det gjelder det siste, er jeg ikke kjent med den reportasjen, så det må jeg be om å få undersøke litt nærmere. Vi kan ikke "på sittende fot" si noe presist om situasjonen på det punkt. Det nevnes av noen ved

(KML) siden av her at kanskje dette spesielt er rettet mot pikebarn, som Kina tradisjonelt går forferdelig brutalt fram mot - av ulike årsaker. Dette må vi imidlertid heller få lov til å be om å få undersøke litt nærmere, men det skulle i og for seg ikke forundre oss, for det faller jo litt inn i det mønsteret jeg ellers redegjorde for når det gjelder menneske-rettighetssituasjonen i Kina, som står veldig langt tilbake å ønske.

Når det gjelder mottakelsen som Chaffey spurte om, kan jeg her opplyse at det var nordisk enighet om å gå, med militære på relativt lavt nivå og kledd i sivil. Det ble da resultatet. Vi la da her - til Chaffeys ettertanke - større vekt på den nordiske enighet enn på forholdet til USA.

FRIDTJOF FRANK GUNDERSEN: Bare i forbindelse med disse garantiene: Så vidt jeg forstår, er det Garanti-Instituttet som skal garantere at kjøperne betaler for norske, eksporterte varer. Kjøperen i dette tilfellet må jo være den kinesiske stat. Spørsmålet må også melde seg hvorvidt den kinesiske stat i den nåværende situasjon er kredittverdig - man kan ikke bare stille spørsmål om man skal følge opp en boikott eller ikke. Man må se på hvorvidt man bare oppfatter dette som en konkurranse om å åpne for kreditten. Man bør etter min mening legge større vekt på - iallfall stor vekt på - hvorvidt det egentlig er en realistisk mulighet for at disse garantiene vil bli aktuelle.

STATSRÅD KACI KULLMANN FIVE: Situasjonen er at det siden juni i fjor har vært en politisk begrensning, rett og slett en politisk blokkering, av denne type kreditter. Det betyr at GIEK som faginstrument, som skal foreta risikovurderingen, ikke har foretatt den type vurderinger overhodet. GIEK vil først foreta en konkret vurdering når det eventuelt er åpnet opp igjen for denne typen mellomlangsiktige og langsiktige kreditter som Regjeringen altså nå mener det er riktig at Norge, som et av de siste landene innen den krets vi normalt sammenligner oss med her, åpner opp for. Da vil den faglige vurderingen foregå, og så er det opp til GIEKs styre å foreta en vurdering av risikoen. Det er en politisk risikoavdekning vi her snakker om, ikke den normale kommersielle siden av risikoen, slik vi kjenner det fra en god del andre sammenhenger.

HEMMELIG

(KML) Men den konkrete vurderingen kan jeg altså ikke gi her. Den skal faginstansen foreta dersom vi løfter den politiske bommen som i dag ligger for denne typen vurderinger. Man kan selvfølgelig ha ulike synspunkter på hvor risikofylt det er - betalingssituasjonen i Sovjet eksempelvis, i Kina, osv - men det er jo en litt annen type politisk vurdering enn den utenriks- og menneskerettighetsvurdering som vi her og nå drøfter om vi skal endre signalgivning på.

PAUL CHAFFEY: Så vidt jeg har skjønt, er den norske holdningen å være relativt restriktiv i forhold til kontakten med Kina, men å følge andre vestlige land som vi gjerne følger ellers i utenrikspolitiske spørsmål. En eventuell åpning bør skje på spesielle områder hvor vi kan spille en konstruktiv politisk rolle. Jeg etterlyser en begrunnelse for å delta på en mottakelse som feirer et jubileum for folkets frigjøringshær i Kina, for jeg ville vel tro det fantes andre områder hvor vi heller kunne begynt å ha nærmere kontakt enn akkurat der. Det har ingenting å gjøre med om vi følger de nordiske landene eller om vi følger USA, for her har vi to forskjellige holdninger, og i dette tilfellet synes jeg vi kunne ha valgt den mer restriktive holdningen. Jeg ser ingen begrunnelser i forhold til menneskerettigheter eller noe av det andre vi er opptatt av, som rettferdiggjør en slik deltakelse.

Så et annet spørsmål: Jeg har hørt at det har vært en norsk delegasjon på Taiwan i sommer. Stemmer det at det har vært en offisiell delegasjon? Har Utenriksdepartementet noen holdning til den type politiske delegasjoner?

FRIDTJOF FRANK GUNDERSEN: Jeg vil takke handelsministeren for et hyggelig svar på mitt spørsmål. Jeg tror bare at det kanskje er nokså problematisk å sondre mellom politisk og kommersiell risiko når den kinesiske stat står som kjøper.

UTENRIKSMINISTER KJELL MAGNE BONDEVIK: Til denne mottakelsen: For det første betrakter ikke vi dette som en stor sak fra vår side. Det er klart det er et vurderingsspørsmål, og jeg registrerer den holdningen Chaffey her gir uttrykk for. Hvis vi skulle fulgt den, ville vi sannsynligvis ha isolert oss når

(KML) det gjaldt den nordiske holdningen til dette. Det kan en selvsagt i gitte situasjoner gjøre, men vi fant det ikke hensiktsmessig, også ut fra den vurdering at vi har hatt en ganske kraftig belastning i vårt forhold til Kina tidligere, større enn de fleste andre land, og dette ville på en måte kanskje være å pådra seg en ytterligere større belastning i forhold til Kina enn andre land har. Vi fant det derfor riktig å opptre likt med de andre nordiske land, men markere at forholdet til Kina ikke er normalt ved måten vi lot oss representere på på denne mottakelsen.

Delegasjonen til Taiwan er ikke noen delegasjon som Utenriksdepartementet eller Regjeringen har hatt noe direkte med å gjøre. Så vidt vi vet, var det en delegasjon av parlamentarikere som reiste. Vår holdning og de vink vi har gitt dem som spurte oss om dette, var at hvis det var en invitasjon fra offisielle myndigheter i Taiwan, ville ikke vi tilrå at en drog. Men det er klart at dette var det representantene selv, de som mottok invitasjonen, som måtte avgjøre, og det var vel også noe uklart om det var en slik offisiell myndighets invitasjon, så vidt jeg forstår.

JO BENKOW: Presidentskapet har ikke stått bak noen form for en slik delegasjon. Det har kommet spørsmål til stortingspresidenten fra enkelt-representanter om hva de burde gjøre. Det foreligger ingen tilråding fra stortingspresidenten, men det ligger langt utenfor det som er naturlig for en president å gjøre, å si: Det kan man ikke. Man har da henvist til de rådgivende instanser som er for hånden.

KOMITEENS LEDER: Er det flere som ber om ordet til sak nr. 2? - Det er det ikke.

Sak nr. 3

Bistand til Kenya

HEMMELIG

(KML)

STATSRÅD TOM VRAALSEN: Etter en periode med tiltakende undertrykking i Kenya kunne vi utover i 1989 registrere en del positive utviklingstrekk i landet, bl.a. med frigivelse av en del internerte. Det besøk vi hadde i november i fjor av tidligere utenriksminister Ouko, fant sted i denne perioden.

I løpet av første halvår i år gikk imidlertid utviklingen i Kenya på nytt den andre veien, med økende politisk undertrykkelse. Det er spesielt to forhold som peker seg ut her. Det ene er krav om flerpartisystem, og det andre er drapet på utenriksminister Ouko i februar.

I kjølvannet av utviklingen i Øst-Europa har det i mange afrikanske land vokst fram et sterkere og mer høyrøstet krav om innføring av flerpartisystem - så også i Kenya. Mens denne debatten ble offisielt legalisert i flereland, har de kenyanske myndighetene, med presidenten i spissen, slått fast at man akter å holde på ettpartisystemet, og man forsøkte å true opposisjonelle til taushet.

Fra midten av juni ble det arrangert flere demonstrasjoner mot myndighetene. Dette førte til sterke motreaksjoner fra myndighetene. Flere ble drept i forbindelse med demonstrasjonene.

Den 22. juni utstedte 18 romersk-katolske kirkeledere, med erkebiskopen i Nairobi i spissen, et brev med sterk kritikk av den økende politiske undertrykkelsen i landet.

I månedsskiftet juni/juli ble to tidligere ministre, som hadde gjort seg til talsmenn for flerpartisystem, internert, etter at de tidligere var blitt truet. Samtidig ble flere andre internert, bl.a. fremstående menneskerettsadvokater og Railo Odinga - en opposisjonspolitiker. Flere opposisjonelle gikk da i dekning, og en søkte tilflukt i den amerikanske ambassaden.

Stilt overfor en slik utvikling fant Regjeringen at vi fra norsk side ikke kunne forholde oss passive, og vi tok initiativ til en felles nordisk demarche overfor myndighetene i Kenya, som ble foretatt 11. juli. Vi la vekt på å få en samordnet nordisk opptreden i dette for å gi det slagkraft overfor kenyanske myndigheter. I denne henvendelsen bad man Kenyas regjering om å løslate de arresterte talsmenn for demokrati og menneskerettigheter og bidra til en fredelig demokratiseringsprosess i landet som sikrer full respekt for menneskerettighetene. Vi vite til den betydning en fri meningsutveksling og et åpent

(GSR)

pluralistisk system har for den økonomiske utvikling i landet, en utvikling som de nordiske land støtter gjennom sin bistand. Det ble gitt uttrykk for at de nordiske regjeringer fant det nedslående at kenyanske myndigheter hadde grepet hardt og brutalt inn for å hindre en fri meningsutveksling om den demokratiske utvikling i Kenya. Det ble fremhevet at fortsatt undertrykkelse av demokratiske rettigheter kan svekke Kenyas stilling i de nordiske land og påvirke opinionen når det gjelder å bistå Kenya.

Samtidig som dette ble gjort, besluttet departementet at man inntil videre ikke ville sende ut nye fagfolk til Kenya. Det ble bl.a. gjort på bakgrunn av den usikre situasjonen og også fordi man ville avvente reaksjonen på den fellesnordiske demarchen.

Vi besluttet også foreløpig ikke å inngå avtale om å disponere et beløp - det dreier seg om et beløp på 13 mill. kr - som er allokert til varebistand, og også om et uallokert beløp på 4 mill. kr. Dette er en ensidig beslutning - for å kalle det det - som ikke er meddelt kenyanske myndigheter. Vi gav også NORAD-representasjonen beskjed om at disse midlene ikke skulle disponeres.

Før vi fra nordisk side henvendte oss til kenyanerne hadde USA gjennom sin ambassadør i Nairobi gitt uttrykk for bekymring over utviklingen. Vår demarche ble fulgt opp av en demarche fra kanadisk side dagen etter, den 12. juli. EF-landene henvendte seg til kenyanerne på tilsvarende måte den 18. juli. Den britiske ambassadør hadde en samtale under fire øyne med president Moi. Sveits har også gjort en henvendelse til de kenyanske myndigheter.

Den 25. juli ble tre av de internerte satt på frifot etter å ha tilbrakt 20 dager i fengsel. Ifølge det som meddeles fra Nairobi, er dette å betrakte som et positivt tegn, idet slike interneringer vanligvis har vart i måneder. En advokat som representerer de to internerte tidligere ministre, kom fram i lyset igjen den 23. juli etter at han hadde vært i dekning i tre uker, og han hadde da et møte med president Moi.

Det er alminnelig antatt at det internasjonale presset har hatt en virkning, og at det er håp om flere endringer i positiv retning i Kenya.

Regjeringspartiet Kanu oppnevnte før demonstrasjonene i juni en Review Committee for å vurdere partiets konstitusjon. Denne komiteen ble ledet av visepresidenten og ni andre medlemmer som alle

(GSR) var sentrale partiledere og statsråder. Det var derfor ikke ventet at denne komiteen ville komme med særlig vidtgående forslag. Komiteen er imidlertid senere utvidet med ni andre medlemmer som står friere i forhold til partiet, bl.a. kirkeledere og advokater. Komiteen foretar nå omfattende høringer. Disse høringene er fortrolige, men mange som har vært til høring, formidler raskt til media hvilke forslag som er blitt fremmet. Dette har gitt grunnlag for omfattende skriverier i pressen om reformer. komiteen vil være et naturlig instrument å bruke hvis Moi nå er beredt til en liberalisering. Den skal avgi sin innstilling ved utløpet av august.

Når det gjelder utviklingen videre fremover, holder vi løpende kontakt med de øvrige nordiske land om spørsmålet om en oppfølging av vår felles henvendelse. Holdningen er at man vil avvente utviklingen i noen tid før man vurderer ytterligere henvendelser. På bakgrunn av utviklingen i Kenya, etter de henvendelser som ble foretatt i juli, med de om enn begrensede, men positive skritt som er tatt, og i lys av holdningen hos de andre nordiske land er Regjeringen innstilt på å la det gå noen tid før vi vurderer nye henvendelser og/eller tiltak i form av å holde tilbake deler av bistanden. Vi opprettholder imidlertid vår "frys" for de 13 mill. kr som var satt av til varebistand, pluss for de 4 mill. kr som er uallokert for Kenya for inneværende år.

INGVALD GODAL: For samanlikninga si skuld kunne det vera interessant om statsråden kort kunne seia litt om tendensen generelt når det gjeld utviklinga av menneskerettane i Afrika sør for Sahara.

FRIDTJOF FRANK GUNDERSEN: Fra vårt synspunkt ser det ut til at det har vært mer enn tilstrekkelig bevis for at regimet i det land det er snakk om, ikke overholder menneskerettighetene. Og da å gripe fatt i at det går litt i bølgegang, og at det slippes enkelte folk ut av fengslene også, synes ikke vi er tilstrekkelig begrunnelse for å opprettholde hjelpen til et slikt regime.

Vi kan derfor ikke se noen grunn til å foreta ytterligere henvendelser til dene presidenten som etter hvert er blitt nokså kjent. Vi vil derfor anbefale

HEMMELIG

(GSR) sterkt at hjelpen opphører omgående, og så kan man eventuelt gjenoppta den når tingene har bedret seg på en mer fundamental måte.

STATSRÅD TOM VRAALSEN: Når det gjelder spørsmålet fra Ingvald Godal om utviklingen i Afrika sør for Sahara, kan man merke seg at det i land som vi har et nært samarbeid med, er åpnet for debatt om pluralisme og et flerpartisystem.

I Tanzania har man gjennom Nyereres utspill - han er fortsatt partiformann - fått legalisert en debatt om et flerpartisystem.

I Zambia har president Kaunda sagt at det skal holdes folkeavstemning om dette spørsmålet. Den skulle vært holdt i oktober, men er nå, etter det vi har fått vite, utsatt til midten av neste år. Når det ellers gjelder Zambia, skal man merke seg at Kaunda har gitt amnesti til alle som har vært involvert i kuppforsøk mot hans styre fra 1980 og til nå. Man har også - så vidt jeg har erfart - gitt amnesti til de studentledere som var involvert i de siste opptøyene i Zambia for kort tid tilbake.

I Mosambikk er det nå fra Frelimos side åpnet for en debatt og overgang til et flerpartisystem.

Også i Zimbabwe har man en debatt innenfor partiet om dette spørsmålet. Så når det gjelder spørsmålet om pluralisme, går det i riktig retning, slik vi ser det.

Sak nr. 4

EF/EFTA-orientering

HEMMELIG

(GSR)

STATSRÅD KACI KULLMANN FIVE: Etter åpningsmøtet den 20. juni har det i løpet av juli funnet sted en første forhandlingsrunde i de fem forhandlingsgruppene. Denne runden ble avsluttet med et møte i EF/EFTA Høynivågruppen, HLNG, den 24. og 25. juli, hvor man gjennomgikk situasjonen i forhandlingene. Mønsteret med full runde i forhandlingsgruppene før møtene i Høynivågruppen vil bli fulgt utover høsten. Det tas sikte på månedlige møter i Høynivågruppen. På EFTA-siden vil man møte jevnlig i Høynivågruppen for å tilrettelegge den felles opptreden under forhandlingene med EF. EFs medlemsland er nå til stede som observatører på alle formelle møter, dvs. både i Høynivågruppen og i de fem forhandlingsgruppene. Møterunden i juli var for øvrig den første under sveitsisk formannskap.

Etter det opplegg som EFTA-landene og kommisjonen nå er enig om, forutsttes det at det i første omgang forhandles i forhandlingsgruppene. HLNGs rolle i den første fasen blir dermed å gi retningslinjer for arbeidet i disse gruppene samt ta opp sentrale spørsmål og problemstillinger som dekker flere arbeidsgruppers virkefelt. HLNG vil ha en koordinerende rolle og behandle de spørsmål som ikke lar seg løse av fagfolkene på gruppenivå. HLNG forutsettes å spille en enda mer sentral rolle i forhandlingene etter hvert, bl.a. når forhandlingsresultatet i gruppene skal sys sammen.

Kommisjonen er på det nåværende tidspunkt noe tilbakeholdende med hensyn til å engasjere seg i drøftelse av institusjonelle løsninger. Kommisjonen ønsker å få avklart i hvilken utstrekning EFTA-landene er innstilt på å overta det relevante EF-regelverk knyttet til deltakelse i det indre marked. Etter EFs oppfatning må institusjonelle løsninger ses i nær tilknytning til EØS-avtalens omfang og materielle innhold. Kommisjonen har heller ikke nå vært villig til å opprette en felles "redaksjonsgruppe", eller "Drafting Group", som EFTA ønsket, som kunne starte arbeidet med retningslinjer for utformingen av selve avtaletekstene. Den har videre ikke villet prioritere drøftelser av komitologispørsmålet - jeg skal komme litt tilbake til hva som ligger i det - dvs. spørsmålet om deltakelse i EFs komitestruktur som er en viktig del av beslutningsprosessen og selve administrasjonen av avtalen. At EF ønsker å skyve de institusjonelle spørsmål noe ut i tid, kan ha sammenheng med de interne traktatkonferanser EF nå står overfor.

Det synes som om kommisjonen ikke er tilstrekkelig overbevist om at EFTA-siden er innstilt på å overta så mye av EFs regelverk at det foreligger grunnlag for en EØS-avtale som er på linje med de ambisjoner EFTA selv har gitt uttrykk for. Arbeidet

(GSR)

i forhandlingsgruppene vil derfor først og fremst nå måtte avklare omfanget av EFTA-landenes behov for unntak og overgangsordninger.

Fra EFTA-landenes side peker man på at det vil være politisk vanskelig å overta store deler av EFs regelverk uten å være sikret reell medinnflytelse. EFTA understreker derfor behovet for å balansere de materielle forpliktelsene man påtar seg, mot opprettelsen av felles EØS-organer og reelle felles beslutningsmekanismer. Deltakelse i beslutningsprosessen vil være en viktig faktor når man skal endelig avklare hvilke deler av EFs regelverk EFTA-landene kan overta på viktige områder. Deltakelse i beslutningsprosessen er også av sentral betydning for utviklingen av det videre samarbeidet. På EFTA-siden er man imidlertid nå innstilt på å drøfte substansen i de fire friheter i denne første fasen av forhandlingene. Dette utelukker ikke at man også drøfter de institusjonelle spørsmål parallelt i en egnet form.

I formelle samtaler har kommisjonen bekreftet at man ikke er interessert i at dt skapes kompliserte strukturer under en EØS-avtale. Målet synes snarere å være institusjonelle løsninger med organer som er enkle og funksjonelle. Kommisjonen er også klart skeptisk til tanken om å la EFTA-landene slippe inn direkte i EFs komitestruktur, i første rekke der hvor dette vil gripe inn i EFs egen beslutningsautonomi.

La meg så si noe om denne mystiske komitestrukturen. Det er slik at EFs komitestruktur er inndelt i ulike nivåer. Før et forslag om nye regler fremmes for EFs råd, forberedes det som regel av ekspertgrupper i regi av kommisjonen. Her forventer vi at EFTA-landene vil kunne delta på en eller annen måte. Derimot er det tvilsomt om EFTA-landene vil kunne delta direkte i de mange arbeidsgrupper som arbeider under rådet, altså under den politiske delen.

Når det endelig gjelder deltakelse i de EF-komiteer som forvalter og administrerer EFs regelverk, det regelverk som allerede da er vedtatt, har EFTA-landene også her møtt en klar tilbakeholdende innstilling fra kommisjonens side. For å kompensere mangelen på direkte deltakelse i komiteene, legger kommisjonen betydelig vekt på å bygge ut informasjons- og konsultasjonsprosedyrer med EFTA-landene. Kommisjonen går med dette inn for institusjonelle løsninger som klart bygger på en såkalt topilarløsning.

(GSR) Jeg vil imidlertid sterkt understreke at kommisjonen står ved forslaget om å etablere et felles beslutningsorgan som en "endestasjon" for et samarbeid om utforming av felles EØS-regler. Jeg synes dette punktet har fått ufortjent lite oppmerksomhet i media. Det er i hvert fall viktig at den utvidede er særdeles oppmerksom på at dette nå er bekreftet i forhandlingene.

I arbeidsgruppe I - jeg skal ta de fem arbeidsgruppene hver for seg - behandles det største antall unntak. Fra EFTAs side ble det i Høynivågruppen spesielt henvist til behovet for høyere standarder vedrørende sikkerhet, helse, miljø og forbruker-beskyttelse. EFTA har lagt vekt på at man deler mål-settingen om å skape et ensartet EØS-marked som sikrer fri bevegelse av varer, og at utviklingen av EØS er en vedvarende dynamisk prosess, hvor man må legge vekt på utviklingen også i EF i retning av høyere standarder. EF anerkjenner dette dynamiske element, men legger vekt på å bevare EFs beslutningsautonomi.

Fra kommisjonens side ble det på møtet i HLNG påpekt at omfanget av krav om unntak innenfor gruppe I er for stort. Det ble på nytt presisert at unntakene må ligge på minimumsnivå, at de ikke måtte ha såkalt varig karakter og at man må se på deres virkning for balansen i det endelige avtaleforslaget. Kommisjonen presiserte at den ville vurdere de handelsmessige virkninger av unntak nøye, og at man hadde en meget restriktiv holdning til unntak som ville hindre den frie sirkulasjon av varer. Det som ble krevd av unntak ut fra hensynet til fundamentale nasjonale interesser, måtte vurderes mot slike faktorer.

Når det gjelder landbruk, inntok EF på det første møte i forhandlingsgruppe I en relativt offen-siv holdning og understreket behovet for bedre markeds-adgang i denne sektoren. Dette er ifølge kommisjonen viktig både for den samlede balanse i en EØS-avtale og i sammenheng med økonomisk og sosial utvikling innen EØS-området - "cohesion". I tillegg til å kreve generell bedre markedsadgang, ønsker kommisjonen nå også å utvide samarbeidet på det veterinære og fyto-sanitære området på grunnlag av EFs regelverk. Her har det, som komiteen tidligere er orientert om, vært litt bevegelse frem og tilbake fra kommisjonens side. Kommisjonen har behov for nærmere drøftelser med med-lemslandene før de konkrete krav kan fremmes i land-brukssektoren. Kravene kan derfor tidligst ventes fremlagt i september.

Selv om landbruk til en viss grad trekkes inn i prosessen, er det Uruguay-runden som er helt sentral for norsk landbruks fremtid. Som komiteen vil være kjent med, er det et vedtatt mål i Uruguay-runden å forhandle om en vesentlig reduksjon i støtten til og beskyttelse av landbruket i alle land.

(SL) Jeg er i samråd med komiteens leder forberedt på å redegjøre for den siste tids utvikling i GATT-forhandlingene dersom komiteen skulle ønske det, under punktet Eventuelt, eller - hvis man skulle ønske det - si noen ord under denne post på programmet. Jeg overlater til komiteen å komme med et tilbakespill på det. Det vil ta i hvert fall tre-fire minutter å si noe om landbruk, så jeg legger kanskje det til side nå og hører på tilbakespillene om man ønsker et spesielt innspill om landbruket, eller om man vil ta TNC- og GATT-forhandlingene generelt, alt under Eventuelt dersom det er et ønske i komiteen.

KOMITEENS LEDER: Hvis du tar landbruket nå, har alle hørt det som sikkert er det viktigste.

STATSRÅD KACI KULLMANN FIVE: Da skal jeg ta det.

Trade Negotiating Committee er Uruguay-rundens overbyggende organ. De hadde nylig møte, 23. - 26. juli, for å gjennomgå og vedta det man her kaller "profiler", dvs. hovedelementer og hovedstrukturer for de 15 enkelte forhandlingsområder. Det viste seg å være verken mulig eller ønskelig å føre detaljforhandlinger på de enkelte saksområder under dette overordnede møtet. Det er vurderingen i de fleste land at det er ønskelig å gå videre i fagekspertgruppene på disse 15 områdene. Selv innenfor landbruk, som er et av de mest kritiske områdene, ble det ikke ført substansforhandlinger. Forhandlingsgruppens formann, De Zeeuw, kunne imidlertid legge frem en profil som skal brukes som et middel til å intensivere landbruksforhandlingene. Det er altså ikke en forhandlingstekst som man skal sette seg ned og trekke frem og tilbake i. Den er lagt frem for å sette litt mer fart i forhandlingene, og det kan minsanten trengs på dette punktet.

TNC-møtet gav således ingen avklaring i uenigheten mellom USA og EF om omfanget og dybden i reduksjon av støtte og beskyttelse på landbrukssiden. Derimot ble det oppnådd enighet om de videre forhandlingsprosedyrer. Det i seg selv er viktig og positivt sett i forhold til utviklingen i Uruguay-runden. Av sentral betydning er at alle deltakerland innen 1. oktober skal legge frem landlister med oversikt over nivåene for støtte og beskyttelse for de enkelte landbruksprodukter. Alle eksisterende ordninger for intern støtte, grensevern og eksportstøtte skal omfattes av denne listen. Innen 15. oktober vil vi deretter måtte legge frem konkrete norske tilbud for de enkelte produkter, som vil være utgangspunkt for

HEMMELIG

(SL) forhandlinger når det gjelder reduksjoner i støtte og vern. I landlistene skal vi også spesifisere og begrunne hvilke former for støtte og vern vi mener bør unntas fra reduksjonsforpliktelser. De nordiske land har akseptert denne fremgangsmåten, men har i et innlegg pekt på problemer i utkastet til forhandlingsprofil som De Zeeuw la frem.

Vi har bl.a. understreket at forpliktelsene til reduksjon av intern støtte må fastsettes i reelle termer og ikke nominelle. Videre har vi påpekt med henvisning til ikke-økonomiske faktorer at mulighetene for å unnta visse typer støtte må være videre definert enn det i utgangspunktet er lagt opp til i De Zeeuws forslag. Videre har vi slått fast at Nordens tidligere holdning til importvern står fast.

De avsluttende jordbruksforhandlingene i Uruguay-runden vil finne sted på basis av de fremlagte landlister og tilbud. Utarbeidelsen av disse blir derfor meget viktig. Her vil selvfølgelig alle berørte parter trekkes inn, og det vil bli holdt nær kontakt med Stortingets organer.

Jeg vil også som en liten randmerknad få understreke at Uruguay-runden klart forutsetter at forhandlingsresultatene på de enkelte områder skal vedtas som en pakke. Det vil si at det ikke vil være anledning til å forsyne seg av det man "liker" i pakken, og la det man ikke liker, ligge. Vi kan ikke slutte oss til et styrket regelverk og bedre markedsadgang uten samtidig å akseptere forhandlingsresultater som innebærer bedret markedsadgang til Norge både når det gjelder industri- og landbruksvarer. Dette siste punktet tror jeg det er særdeles viktig at man i denne komite er oppmerksom på og kanskje forsøker å bidra til å spre informasjon om i den offentlige debatt som pågår om disse spørsmålene.

La meg så gå tilbake til EF/EFTA-forhandlingene. På fiskerisektoren viser kommisjonen i forhandlingsgruppen til at dette er et sensitivt område. EFs politikk er basert på balanse mellom markedsadgang og adgang til ressurser. EF er beredt til først å vurdere handelssiden - fri bevegelse for fisk og marine produkter - men ønsker bedre informasjon om de frihandelsregler for fisk som fra 1. juli er etablert i EFTA. Det er igangsatt et arbeid her.

Utvidet frihandel må etter kommisjonens syn ses i sammenheng med helheten i fiskerisektoren, hvor sentrale elementer er markedsarrangementer, strukturspørsmål, ressursadministrasjon, statsstøtteregler m.v. Det blir nå foretatt en slik gjennomgang av EFs og EFTAs regelverk. Kommisjonen legger vekt på at utvidet frihandel ikke skal få negative virkninger for EFs fiskere og fiskeindustri.

EFTA-landenes målsetting er frihandel med fisk i EØS. Fra EFTAs side avvises EFs kobling til ressursadgang. Etter vår oppfatning bør forhandlingene fokusere på fri varebevegelse.

I samsvar med sitt mandat knytter EF også fisk til spørsmålet om økonomisk og sosial utjevning innen EØS. EF ser således landbrukssektoren og fiskerisektoren som viktige deler av den totale balansen i avtalen. Jeg vil imidlertid presisere at det hittil i forhandlingene ikke er foretatt noen direkte kobling mellom fiskeriområdet og landbruk. Det faktum at både jeg og statssekretæren var i utlandet to dager samtidig i sommer for første gang overhodet siden vi tiltrådte, og derfor var utilgjengelige på telefon begge to, gjorde altså at en beklagelig misforståelse dessverre fikk vokse seg dramatisk stor i sommervarmen.

Under det interne EFTA-høynivåmøtet ble det gjort et overraskende forsøk fra sveitsisk side på å unnta bearbeidede fiskevarer fra EFTAs forhandlingsgrunnlag. Dette skapte en viss dramatikk som gjenspeilet seg i pressen. På islandsk side erklærte man at man ville måtte vurdere nærmere sin deltakelse i EØS-forhandlingene dersom EFTAs forhandlingsgrunnlag på dette punktet ble endret. Det var altså en klart dramatisk situasjon.

Norge og de øvrige nordiske land gav klar støtte til det islandske syn i saken. Sveitserne trakk heldigvis sitt forslag tilbake slik at EFTA-landene kunne bekrefte at det nåværende handelsregime i EFTA for fisk og fiskevarer opprettholdes som EFTAs forhandlingsgrunnlag.

I forhandlingsgruppe II, tjenester og kapital, har man arbeidet videre med å identifisere EFs rettsregler som forutsettes lagt til grunn. Ytterligere klargjøring gjenstår her.

Konsesjonsregler og etableringsrett er sentrale områder i gruppe II. På norsk side, som i andre EFTA-land, foretas nå en detaljert gjennomgang av de problemstillinger vi står overfor. Det er ikke konsesjosnreglene som sådanne som står under utfordring, men de diskriminerende elementene i konsesjonsordningene.

På transportsektoren har man fått den viktige presisering at begge parter er enige om at alle områder innenfor transport forutsettes omfattet av EØS-avtalen. Det vises for øvrig til de pågående bilaterale forhandlinger mellom EF og Sveits og Østerrike med hensyn til transittrafikk og luftfartsforhandlinger mellom EF på den ene siden og Norge og Sverige på den annen side som ble åpnet for en uke siden. De løs-

(SL) ninger man kommer frem til på bilateral basis, vil ikke foregripe de løsninger man kommer frem til i EØS-sammenheng, heter det i forståelsen.

I gjennomgangen i høynivågruppen presiserte kommisjonen på nytt at omfanget og karakteren av kravene om unntak innenfor finansielle tjenester er svært høyt, noe som ville kunne ha effekt på avtalens balanse. Denne understrekning har klar adresse til de mange krav som Sveits står bak, og som jeg har omtalt omfattende her i komiteen tidligere.

Kommisjonen var for øvrig ikke positiv til EFTA-landenes ønske om en konsultasjonsordning vedrørende økonomisk politikk. Man anså de allerede etablerte konsultasjonsordninger for tilfredsstillende, og nye ordninger var heller ikke dekket av EFs mandat. Kommisjonen lovet likevel å vurdere denne saken nærmere.

Forhandlingsgruppe III er kommet langt i sitt arbeid med å identifisere regelverk og problemstillinger. Dette vil være grunnlaget for de mer detaljerte forhandlinger utover høsten. Trygdespørsmål vil bli drøftet nærmere i en egen ekspertgruppe.

Under høynivåmøtet ble det fra kommisjonens side pekt på at varige unntak av den karakter som er krevet for Sveits og Liechtenstein ville innebære at man i stor grad gjorde unntak for en av de fire friheter. Dette anså kommisjonen som uakseptabelt.

Når det gjelder de øvrige EFTA-land, herunder Norge, er man gjennom interne drøftelser i EFTA kommet frem til omforente formuleringer som ivaretar norske interesser knyttet til behovet for en sikkerhetsklausul i et fremtidig EØS arbeidsmarked. Dette inngår i EFTA-landenes forhandlingsplattform. Også dette har jeg omtalt i denne komiteen tidligere.

Gruppe IV, de tilstøtende områder. Drøftelsene i denne gruppen har vist god fremgang. Spørsmålet om økonomisk og sosial utjevning har imidlertid ennå ikke vært berørt.

Kommisjonen understreket på møtet i høynivågruppen sin oppfatning om at gruppe IVs område ikke helt kan sammenlignes med de andre gruppenes arbeidsområder. Kommisjonen har gitt uttrykk for at den nå først og fremst vil drøfte de deler av regelverket som er knyttet til de fire friheter.

Fra EFTA-landenes side legger man stor vekt på å understreke betydningen av et bredt samarbeid på områder utenfor de fire friheter.

HEMMELIG

(SL) Gruppe V gjelder rettslige og institusjonelle spørsmål. Bortsett fra drøftelser av teknikker for integrering av EFs regelverk i de nasjonale lovgivninger, har det ikke vært nevneverdig utvikling i substans i denne forhandlingsgruppen. Dette har som nevnt sin forklaring i at kommisjonen ikke er innstilt på å gå dypere inn i denne materien før vi er kommet lenger i å avklare omfanget av det regelverk EFTA forutsettes å overta. For å sikre fremgang på det viktige området som gjelder etablering av et felles organ for overvåkning og en domstolsordning i EØS, er det nedsatt en egen ekspertgruppe under arbeidsgruppe V - jeg skulle kanskje si "over", for det er toppekspertene, så vidt jeg forstår, som trekkes inn i den gruppen.

Vedrørende overvåkning gav kommisjonen på møtet i høynivågruppen uttrykk for at kun en to-pilarløsning var akseptabel. Det er økende erkjennelse blant EFTA-landene at dette nå synes å være det eneste realistiske alternativ. Det er følgelig nå enighet i EFTA-gruppen om å legge en to-pilarordning til grunn som arbeidshypotese for de kommende møter. Jeg konstaterer derfor med tilfredshet at norske synspunkter på dette viktige området omsider har fått gjennomslag i EFTA-gruppen.

(LMM) Det er imidlertid uklart hvordan forbindelsen mellom de to pilarer tenkes løst. Drøftelsene i forhandlingsgruppen har vært preget av at Kommisjonen ikke ønsker løsninger som kan medføre endringer av Romatraktaten. Man viser således sterk motvilje mot fellesmekanismer som kan true EFs autonomi.

Internt i EFTA må man nå drøfte videre hvordan EFTA-pilaren skal utformes. Når det gjelder overvåking og håndhevelse innenfor konkurranseretten, er det viktig at man skaper ensartede rammebetingelser for bedriftene innenfor hele EØS. Det er EF og EFTA helt enige om. Vi må derfor være rede til å etablere effektive overvåknings- og håndhevelsesordninger i EFTA. Dette arbeides det aktivt med fra norsk side så vel som fra EFTAs side.

Fra EFTAs side vil det være en forutsetning for en to-pilar-modell for overvåkning at det etableres en domstol som kan sikre en ensartet fortolkning av EØS-reglene. Ulike domstolsmodeller har som kjent vært drøftet i Arbeidsgruppe V tidligere. Uformelle drøftelser med Kommisjonen viser at den foreløpig ikke kan tenke seg en løsning som vil innebære en egen uavhengig domstol for EØS-saker. Kommisjonen er derimot åpen for det den kaller en judisiell mekanisme knyttet til EF-domstolen i Luxemburg, eventuelt også med dommere fra EFTA-land. Denne forutsettes fra EFs side å ha som funksjon å sikre ensartet anvendelse og fortolkning av EØS-reglene innenfor hele EØS-området.

HEMMELIG

(LMM) Fra EFTA-landenes side vil en egen EØS-domstol, som kan fatte folkerettslig bindende avgjørelser, være et prioritert forhandlingskrav. Jeg understreker dette siden det nå er blitt debatt internt i forhandlingene om det spørsmålet.

På mange områder er man i forhandlingsgruppene nå altså enige om forhandlingsgrunnlaget. EF-kommisjonens forhandlingsleder og EFTA-formannskapet gav for øvrig på møtet i Høynivågruppen uttrykk for tilfredshet med det arbeidet som nå var gjort under den første forhandlingsrunden.

I denne redegjørelsen i dag har jeg lagt spesiel vekt på å få frem Kommisjonens holdninger i den første forhandlingsrunden. EFTAs utgangspunkt har jeg tidligere redegjort for i denne komite.

Men som jeg også har sagt tidligere, står vi overfor meget vanskelige og kompliserte forhandlinger. At partene i første runde har hatt ulike utgangspunkt, er ikke overraskende. Jeg vil også understreke at det er klar politisk vilje hos begge parter til å nå frem til en omfattende avtale, og det bør gi grunnlag for en konstruktiv prosess utover høsten og over på nyåret.

Jeg vil også bemerke at det italienske formannskapet på sin side den senere tid har gitt uttrykk for at man regner med at forhandlingene vil gå over i neste formannskapsperiode. Komiteen vil kanskje huske at jeg her har pekt på at italienerne presset veldig på for å oppnå sluttresultater innenfor sin formannskapsperiode, men er vel blitt noe mer skeptisk nå til om det vil lykkes. På italiensk side har man imidlertid ambisjoner om å oppnå enighet om hovedelementene i en avtale innen årsskiftet, og det er nøyaktig det mål jeg fra min side har gitt uttrykk for.

Kommisjonen ser på samme måte som EFTA-landene forhandlingene også i lys av utviklingen i Øst-Europa. For å bruke et minutt på det: Man peker på den sterke interesse som komemr til uttrykk fra sentral- og østeuropeiske land for et stadig tettere samarbeidsforhold med EF. Behovet for en ny "generasjon" av samarbeidsavtaler er påtrengende ifølge EFs egen vurdering, og de forhandlingene som allerede er innledet, er særdeles ressurskrevende for EF på dette feltet. Det kommer stadig klarere til uttrykk at forhandlingene vil omfatte spørsmål som også er relevant for forholdene til EFTA-land, og særlig til det handelspolitiske og økonomiske regimet som nå er under utforming i en EØS-avtale. Kommisjonen mener derfor det vil være i felles interesse å utvikle tettere konsultasjoner med EFTA-landene om forhold av felles interesse i denne situasjonen. Fra EFTAs side har vi hilst et slikt initiativ velkommen.

(LMM) Jeg vil legge igjen denne redegjørelsen til komiteens medlemmer. Jeg går ut fra at den kan være nyttig å ha som støtte i den videre debatt. Men la meg bare helt til slutt få knytte noen bemerkninger til informasjon og informasjonsprosedyrer, som det jo har vært en viss debatt om.

Informasjonsprosedyrene fra EFTAs side vil bli drøftet på Høynivåmøtet i midten av september. Det er kommet et første utspill fra EFTA-sekretariatet for å søke å få til en mer ensartet praksis og en bedre koordinering mellom EFTA-landene i sin opptreden her. Det er et behov for å snakke - om ikke med én stemme fysisk - iallfall i samme stemmeleie, for å si det slik, når EFTA-landene går ut og kommenterer forhandlingene med Kommisjonen. Dette, samt behovet for bedre pressehåndtering generelt fra et sekretariat som ikke nettopp er vant til denne type pågang og publisitet, er spørsmål som vil bli drøftet på Høynivåmøtet medio september.

Vi er meget klar over behovet for informasjon, men det er også en særdeles vanskelig balansegang hele veien. Man kan ødelegge for egne mål,for ting man ønsker å oppnå i forhandlingene, ved å gå for bredt ut offentlig med informasjon. Det er også et spørsmål om hensyn til alle de andre land som er parter i disse forhandlingene. De disponerer jo ikke dokumenter og forhandlingsutspill helt på egen hånd. Det er ikke vårt, men det er felles EFTA-eiendom. Så kommer da også EF og det man gjør i fellesskap med EF, inn i bildet. Som komiteen vil huske fra tidligere, har vi rent hodet i veggen en rekke ganger når vi fra norsk side har tatt opp spørsmålet om offentliggjøring av konklusjoner, dokumenter, osv. Men her åpner vi altså for en debatt medio september.

La meg helt til slutt bare få vise til et oppslag i VG i dag igjen om oversendelse til Stortinget av EFTAs åpningsinnlegg under forhandlingsmøtet med EF, hvor jeg har ment at innlegget var sendt over, og hvor Carl I. Hagen gjorde oppmerksom på at han ikke hadde mottatt det. Og VG spurte forståelig nok hvorfor. Jeg aner jo også under VGs oppslag et spørsmål om komiteens leder er å laste for at informasjonen ikke har nådd frem. Jeg har gått meget nøye gjennom denne saken og har klart å avklare hva som har funnet sted. Jeg vil slå klart fast at komiteens leder ikke er å laste for dette.

Bare noen meget korte punkter på fakta: Komiteens leder henvendte seg til meg for å få hjelp med en del opplysninger og materiale i forbindelse med et større foredrag hun skulle holde i Brussel på forsommeren om EF/EFTA. Jeg sa selvsagt ja til at hun fikk assistanse av mitt embetsverk ved å få oversendt en del nødvendig materiale. Hun fikk oversendt EFTAs åpnings-

(LMM) innlegg med et følgebrev som var adressert til Gro Harlem Brundtland, leder av utenrikskomiteen - noe hun jo vitterlig er. Noen dager senere ble det sendt mer materiale i et brev med samme adresse. For øvrig forelå ingen henvendelser fra Stortinget om EFTAs åpningsinnlegg.

Den 16. juli hadde jeg noen få timer på kontoret mellom to ferieuker. Jeg bad da aktivt en av mine embetsmenn om å sørge for at EFTAs åpningsinnlegg ble oversendt utenrikskomiteen, hvis så allerede ikke var skjedd. Jeg var ikke helt sikker på rutinen, så jeg spurte for sikkerhets skyld om dette. Jeg fikk ikke noe tilbakespill før jeg dro på en ny ferieuke. Embetsmannen fikk opplyst at materialet var oversendt Gro Harlem Brundtland, men fikk ikke vite at det var som svar på en personlig henvendelse. Da jeg kom tilbake fra ferie, fikk jeg vite at materialet var oversendt, og derfor svarte jeg VG at det var oversendt komiteen, hvilket jeg trodde det var.

På grunn av ferieavvikling har altså to ulike personer hos meg håndtert disse to henvendelsene om henholdsvis bidrag til foredrag og min henvendelse om å oversende åpningsinnlegget til komiteen.

Det er en type misforståelse som jeg tror vi ikke kan vaksinere oss helt imot. Jeg beklager selvfølgelig at det har skjedd. Komiteen har jo nå for tre dager siden fått innlegget,men altfor sent.

Jeg har sørget for å klargjøre i min avdeling rutinene for "adressering" av denne type brev til Stortingets komiteer og enkeltrepresentanter, for å kunne skille mellom hva som er svar på personlige henvendelser, og hva som går til komiteen. Jeg håper inderlig at vi med dette har oppklart en misforståelse som har kostet både meg og Gro Harlem Brundtland en del arbeid i sommerstillheten. Men jeg håper at vi har bilagt det.

Jeg må også si at vi nå igjen fra norsk side i EFTA kommer til å ta opp spørsmålet om å nedgradere åpningsinnlegget, slik at det kan distribueres fritt til pressen. Men det får vi ikke gjort før det er nytt møte i EFTA, altså medio september.

KOMITEENS LEDER: Takk for det. Bare en liten bemerkning om det siste. Egentlig er det ingen uklarheter når det gjelder oversendelser fra Utenriksdepartementet og dets ulike avdelinger til utenrikskomiteen. De går til utenrikskomiteen v/leder Gro Harlem Brundtland. Sekretæren får dette, og det distribueres. Det er nok bare sommer og ferie som her har bidratt til at det oppstod en slik uklarhet.